

Дослідження сформованості пізнавальних процесів у дітей п'ятого року життя із ЗНМ

У статті автор представляє результати експериментального дослідження сформованості пізнавальних процесів, а саме сприймання та уваги різних модальностей, у дітей п'ятого року життя із загальним недорозвитком мовлення (ЗНМ). Аналізує і характеризує виявлені механізми порушень, вказує на їх взаємообумовленість. Зазначає, що порушення алгоритму цілісного зорового сприймання дітей, обмеженість слухової уваги та слухового контролю, що є причиною порушення слухового сприймання, є однією із причин недостатньої сформованості мовленнєвої діяльності у дітей п'ятого року життя із ЗНМ. Вказує, що характерними особливостями уваги дітей є порушення функціональності процесів довільної зорової уваги, недостатня концентрація на суттєвих ознаках, порушення довільної слухової уваги. На основі отриманих результатів буде розроблено зміст методики формування комунікативного компонента у дітей п'ятого року життя із ЗНМ.

Ключові слова: мовленнєва діяльність, дошкільники, сприймання, увага, загальний недорозвиток мовлення, звичайний мовленнєвий розвиток, дослідження.

Постановка проблеми у загальному вигляді та зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Повноцінний процес формування і розвитку комунікативного компонента мовленнєвої діяльності дітей п'ятого року життя із ЗНМ забезпечують не тільки специфічні мовленнєві механізми, які тісно пов'язані з аналітико-синтетичною діяльністю мовно-слухового та мовно-рухового аналізаторів [3, с. 27]. Вагому роль відіграють також загально-функціональні психологічні механізми (пам'ять, увага, мислення, сприймання). Порушення будь-якої ланки механізмів є каталізатором подальших негативних модифікацій у мовленнєвій діяльності дитини. Тому на сучасному етапі розвитку спеціальної дошкільної педагогіки особливої ваги набувають питання вивчення сформованості основних складових мовленнєвої діяльності дітей з урахуванням новітніх наукових даних про психолінгвістичну структуру мовленнєвої діяльності, її психологічні механізми.

Теоретичний аналіз літератури з проблеми дослідження свідчить про недостатність цілісних уявлень про стан сформованості комунікативного компонента у дітей п'ятого року життя із ЗНМ. Зокрема практично невивченими є механізми порушень пізнавальних процесів зазначеної категорії дітей та їх вплив на формування комунікативного компонента мовленнєвої діяльності. У зв'язку з цим виникла необхідність у проведенні спеціального експериментального вивчення сформованості комунікативного компонента у дітей п'ятого року життя із ЗНМ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми формування комунікативного компонента мовленнєвої діяльності дітей за умов дизонтогенезу розглядаються лише у незначній кількості робіт науковців у галузі логопедії (Л. Андрусишина, Ю. Рібцун, Є. Соботович, В. Тищенко та ін.), що підтверджує актуальність та необхідність подальшого вивчення цього питання. У дослідженнях психологів (М. Заброцький, О. Кононко, Р. Павелків, О. Поліщук, О. Сергєєнкова) зазначено, що на п'ятому році життя у дітей активно зростає потреба і зацікавленість у якісному спілкуванні з дорослими та однолітками. Водночас порушення структурних компонентів мовленнєвої діяльності перешкоджає якісній комунікативній взаємодії. Саме тому набуває актуальності питання діагностики сформованості комунікативного компонента у дошкільників ЗНМ з метою пошуку ефективних шляхів корекції та розвитку мовленнєвої діяльності.

Мета статті – проаналізувати виявлені механізми порушення сформованості пізнавальних процесів, які є складовими комунікативного компоненту мовленнєвої діяльності дітей п'ятого року життя із ЗНМ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зміст експериментального дослідження, спрямованого на вивчення стану сформованості комунікативного компонента мовленнєвої діяльності дітей п'ятого року життя із ЗНМ, передбачав діагностику пізнавального розвитку. До експериментальної діагностики увійшли також авторські діагностичні завдання для визначення рівня сформованості ймовірного прогнозування на вербальному та невербальному рівні відповідно до розробленої нами класифікації. Проаналізуємо отримані результати дослідження.

У дитини процеси сприймання різних модальностей (слухової, зорової, тактильної, кінестетичної, нюхової, смакової) тісно пов'язані з мисленням, розумінням сутності предмета і характеризуються вибірковістю, яка дозволяє виділити один предмет, незважаючи на одномоментний вплив інших подразників. Процес сприймання передбачає виконання певного алгоритму: сприймання окремих ознак об'єкта → їх синтез → назва предмета → приналежність до певної групи (класу) предметів → вербальне (словом) або невербальне (зображенням) узагальнення. Виокремлення об'єкта в процесі сприймання обумовлене низкою об'єктивних (ознаки предмета – колір, форма, величина, розміщення, звучання, запах) та суб'єктивних (установка на виконання завдання, яка стимулює увагу дитини) факторів [1, с. 153].

Ми обстежували сприймання у зоровій та слуховій модальностях, що зумовлено їх пріоритетністю для формування звукових диференціювань, що лежать в основі мовленнєвої діяльності, опанування усним мовленням на найбільш ранніх етапах розвитку дитини. Звук, як об'єкт слухового сприймання, має в своїй основі чітку комунікативну спрямованість.

Стан сформованості зорового сприймання дітей п'ятого року життя із ЗНМ було з'ясовано нами за допомогою проб 1.1–1.10.

Кількісний аналіз результатів виконання проб засвідчив, що запропоновані завдання повністю виконали 26 дітей із ЗНМ, 24 дитини цієї ж групи – виконали частково. Всі діти КГ (контрольної групи) повністю справились із завданнями.

Результати виконання завдань засвідчили наявність суттєвих розбіжностей у результатах сформованості зорового та слухового сприймання в обох групах (див. табл.1.1). У дітей п'ятого року життя контрольної групи співвідношення цих двох показників є приблизно однаковим (вище достатнього рівня), що підтверджує думку про завершеність процесу формування сприймання в зазначений віковий період. В дітей експериментальної групи (ЕГ) констатуємо суттєве (в два рази) відставання в результатах сформованості слухового сприймання та дещо менше зорового сприймання в порівнянні з КГ. На нашу думку, такі розбіжності зумовлені недостатньою сформованістю цілісності предметів при зоровому сприйманні, недорозвитком окремих компонентів слухового сприймання (просторового, часового, звуковисотного, тембрового, динамічного, ритмічного, фонематичного).

Таблиця 1.1

Результати дослідження стану сприймання (у %)

Категорії дітей	Зорове сприймання			Слухове сприймання		
	Високий рівень	Достатній рівень	Низький рівень	Високий рівень	Достатній рівень	Низький рівень
Діти із ЗМР (КГ)	54	46	0	48	52	0
Діти із ЗНМ (ЕГ)	29	71	0	13	82	5

Дослідження зорового сприймання у дітей п'ятого року життя із ЗНМ свідчать про недостатність розвитку цієї функції у порівнянні з дітьми із звичайним розвитком. Окрім розбіжностей середніх показників в експериментальній та контрольній групах, варто звернути увагу на індивідуальні особливості виконання діагностичних проб.

Зокрема, при виконанні проби 1.1 («Які предмети заховані у малюнках?») зафіксовані незначні помилки в КГ (90% дітей виконали завдання на високому рівні) та значно більше помилок у дітей ЕГ (86% дітей виконали завдання на достатньому рівні), що свідчить про порушення алгоритму цілісного зорового сприймання дітей, а саме випадіння ланки попереднього прогнозування уявних контурів предмету. Причиною цього може бути порушення механізмів довготривалої пам'яті у дітей п'ятого року життя із ЗНМ.

Дослідження також виявило у дітей труднощі при називанні предметів (наприклад, яблуко з листочком, гриб з травою, моркву з листочками впізнавали по окремоті; машину називали колесами і т.д.).

Окремо варто зауважити ще одну специфіку сприймання, яка виражалася в обмеженні руху очних яблук дошкільників. Більшість дітей із ЗНМ, на відміну від дітей із ЗМР (звичайним мовленнєвим розвитком), концентрували погляд на центрі зображення, обсяг елементів, які охоплювалися поглядом, був звужений. Цим пояснюється найхарактерніша помилка при виконанні проби, яка зумовила фрагментарність сприймання – діти не відразу бачили контури хвоста літака, листочки у морквини, дим над потягом.

Накладання декількох зображень одне на одне, розміщення в незвичному ракурсі (проба 1.2 «Сховані фігури») або освітленні спричинюють збільшення часу на виконання проби, помилки в ідентифікації предметів, що зумовлено нестійкістю довільної уваги. Із запропонованими завданнями справились 80% дітей. Це доводить неспроможність дітей із ЗНМ не звертати увагу на зовнішні подразники і впізнавати предмет, співвідносячи його з еталоном у зоровій пам'яті.

Для порівняння – звичайне впізнавання реальних зображень (проба 1.5 «Впізнай предмет») не викликало труднощів в обох групах (успішно справились 98% дітей КГ та 67% дітей ЕГ). Це доводить думку про достатній розвиток елементарних зорових функцій при обмеженні предметного гнозису у дітей п'ятого року життя.

Для вивчення особливостей невербального зорового прогнозування у дітей були використані проби 1.5–1.7 («Впізнай предмет», «Віднови килимок»). Запропоновані завдання не викликали труднощів у 74% дітей ЕГ. Спостерігалися помилки у виборі потрібного фрагменту (у 26% дітей), зумовлені порушеннями процесу побудови цілісного образу та виокремлення певного об'єкту на його тлі. Виконання завдання вимагало значно більшого часу внаслідок уповільнення процесів переробки інформації у дітей із ЗНМ. Дестабілізуючим фактором була і наявність поруч аналогічних зображень, що перешкоджало прогнозуванню появи правильного елемента.

Для діагностики слухового сприймання було застосовано проби 1.11–1.12 («Шуми», «Що буде після звуку?»), у яких передбачалося виявлення рівня слухового сприймання та прогнозування дітей. Виконання запропонованих завдань передбачало наявність обізнаності із звучанням реальних предметів. Аналіз результатів виконання завдань (24% дітей ЕГ не справились із завданням) засвідчив наявність значних труднощів у розрізненні звуків різної висоти і тональності, зумовлених недостатністю сформованості операцій слухової уваги та контролю. Це веде до сплутування схожих звуків, порушення вироблення алгоритму наступної дії після звуку. Водночас це вказує на порушення такої розумової операції як аналіз, яка лежить в основі усіх наступних складніших (зіставлення, порівняння, синтезу). Дітям із ЗНМ було складно дібрати предметну картинку відповідно до звуку, наявні були сплутування подібних звуків (клацання язиком і цокіт копит, дзенькіт ключів і дзвоника, відстукування м'ячем та барабанною паличкою).

В дошкільників обох груп, які виконали діагностичні завдання на достатньому та низькому рівні, констатуємо наступні помилки:

1. Порушення алгоритму цілісного зорового сприймання дітей.
2. Недостатня сформованість складних сенсомоторних функцій як наслідок обмеженого функціонування аналітико-синтетичної діяльності зорової та слухової системи.
3. Обмеженість слухової уваги та слухового контролю, що є причиною порушення слухового сприймання.
4. Труднощі у прогнозуванні наступних дій після сприймання певних звукових сигналів.

Отже, аналіз характеру помилок, що були виявлені в процесі діагностики, свідчить про те, що звичайне зорове сприймання і впізнавання реальних об'єктів та їх зображень у дітей п'ятого року життя із ЗНМ розвинуте в межах вікової норми. Труднощі у виконанні спостерігалися при ускладненні завдань (накладанні зображень, зменшенні кількості інформативних ознак предмету).

Дослідження слухового сприймання засвідчило інертність і нестійкість слухових образів, відсутність стійкого та адекватного зв'язку слова із звуковим образом предмета. Все це дозволяє нам говорити про порушення слухового сприймання як одну із причин недостатньої сформованості мовленнєвої діяльності у дітей п'ятого року життя із ЗНМ.

Під час вивчення стану сформованості уваги нами враховувалися інформаційні критерії: обсяг, стійкість і розподіл уваги, вибірковість, здатність встановлювати тотожність, схожість і відмінність у предметах [2, с. 17]. Для достовірності дослідження застосовувалися психодіагностичні методики, репрезентовані кандидатом психологічних наук А. Палій (проби 1.13–1.18).

Розглянемо особливості стану сформованості різних видів уваги дітей п'ятого року життя зі звичайним мовленнєвим розвитком та загальним недорозвитком мовлення.

Під час аналізу отриманих результатів було встановлено, що між дітьми п'ятого року життя із ЗМР і дітьми із ЗНМ наявні відмінності у стані сформованості основних видів уваги (див. табл. 1.2). У досліджуваних обох груп було зафіксовано якісно вищі середні показники зорової уваги, аніж слухової.

В ході дослідження було виявлено, що слухова увага, в порівнянні із зоровою, характеризується підвищеною виснажливістю. Дітям з порушеннями мовленнєвого розвитку було значно важче зосередити увагу на виконанні завдання за умови словесної інструкції, аніж зорової. В результаті маємо більше помилок, пов'язаних з диференціюванням по кольору, формі, розміщенням у просторі. Це свідчить про залежність протікання процесів уваги у дітей від форми подачі матеріалу, недорозвиток слухової уваги внаслідок несформованості нейросенсорних зв'язків у дітей із ЗНМ.

Для з'ясування здатності дошкільників стійко утримувати і концентрувати зорову увагу на об'єкті було запропоновано проби 1.13–1.14. Виконуючи завдання на порівняння двох картинок 62% дітей із ЗМР виконали його на високому рівні, в той час як у дітей із ЗНМ цей показник дорівнює 18%, а 2% дітей виконали його на низькому рівні. Причиною є низька концентрація уваги, її нестійкість, неспроможність тривалий час фіксувати увагу на певному об'єкті і втримувати в пам'яті побачені елементи. Діти відволікалися на другорядні ознаки, намагалися швидше розпочати виконання наступного завдання, не довівши до кінця розпочате. Лише кількаразові спонукання педагога («Подивися іще», «Ще не всі ознаки ти побачив», «Продовжуй далі шукати») дали можливість більшості дітей відшукати всі відмінності. Однак, 2% дітей ні повторення інструкції, ні підказки педагога, ні збільшення часу на пошуки відмінностей не допомогли повноцінно виконати завдання. В значній мірі це пов'язано з низькою працездатністю дітей із ЗНМ, швидкою виснажливістю, що характерно для дітей з органічною недостатністю роботи ЦНС.

Практично такі ж помилки було зафіксовано при виконанні проби 1.13, що проводилася у вигляді вправи «Що неправильно?». Досліджуваним було складно зосередити увагу на пошуку невідповідностей, вони відволікалися, звертали увагу на несуттєві ознаки. Виявлено, що дітям було складно спланувати послідовність своїх дій при дослідженні запропонованого малюнка. Додаткова інструкція педагога, звернення уваги на певну частину малюнка («Зверни увагу на дерево», «Ти впевнений, що це правильно?») були допоміжним стимулюючим фактором, який допомагав утримувати увагу дітей, спрямовувати її в потрібному напрямку.

Також були зафіксовані порушення при прогнозуванні ймовірності появи того чи іншого зображення на певному об'єкті (на дереві, у воді, у небі). Це створювало труднощі при знаходженні невідповідностей, адже дітям було складно зрозуміти, що там мало би бути в реальності.

Деякі кращі показники було зафіксовано при обробці результатів завдання «Лабіринт» – високий рівень у 75% дітей з НМР та 22% у дітей із ЗНМ відповідно. Це пояснюється наявністю допоміжного елемента (олівця), який допомагав утримувати увагу і виконати завдання. Водночас при пред'явленні інструкції пройти лабіринт без допоміжних предметів, а лише слідкуючи очима, результат в ЕГ був значно нижчий – успішно впорались з цим завданням лише 15% дітей, що свідчить про низьку концентрацію і стійкість уваги, імпульсивність і може слугувати причиною потрапляння таких дітей у групу ризику щодо виникнення дислексій і дисграфій.

Результати оцінки оперативної слухової уваги (проба 1.17) характеризувались значно нижчими показниками в обох групах, аніж зорової. У пробі дітям пропонувалось на слух виявити в довгому наборі ті слова, які щойно

зачитувались у відповідному малому наборі слів. Дітям пропонувалося кілька варіантів завдань із використанням різного мовленнєвого матеріалу: добре знайомі слова, малознайомі слова, пов'язані логічно слова, випадковий набір слів. Це дало можливість констатувати наступні особливості сформованості слухової уваги у дітей обох груп.

Так, діти п'ятого року життя із ЗНМ після одноразового прочитання добре знайомих слів змогли переважно на достатньому рівні (59%) упізнати на слух запропоновані слова. Лише 8% дітей впорались із завданням на високому рівні, а 33% показали низькі результати, тобто навіть після повторного зачитування слів не змогли упізнати більше двох знайомих слів. Такі показники є досить низькими, оскільки засвідчили мінімальний обсяг оперативної слухової уваги, яка лежить в основі операції аналізу.

Схожі показники були зафіксовані при пред'явленні слів, що були логічно пов'язані між собою (назви фруктів, кольорів, посуду, страв). Після акцентування уваги педагогом на спорідненості запропонованих слів, їх змогли упізнати 53% дітей, у 37% зафіксовано низькі результати. Це свідчить про позитивний вплив семантичних зв'язків на міцність утворюваних словесних сполук при запам'ятовуванні. Цю особливість варто використати при плануванні корекційної роботи з дітьми із ЗНМ. А досить низький результат, який показали діти при дослідженні, не зважаючи на підказку педагога, є результатом порушення сформованості операцій аналізу і синтезу у даної категорії дітей.

Значно нижчими були показники після зачитування малознайомих слів – достатній рівень показали 37% дітей, низький зафіксовано у 67%. На нашу думку, така низька активність пригадування у дітей поєднується з обмеженими можливостями розвитку пізнавальної діяльності. Дошкільникам важко відреагувати на слова, відсутні у їх активному словнику. Відповідно, зважаючи на те, що активний словник дітей п'ятого року життя із ЗНМ не відповідає віковій нормі, констатуємо значні труднощі при формуванні оперативної слухової пам'яті в контексті використання малознайомих слів.

Виконання проби 1.18 («Оцінка оперативної слухової уваги») дітьми із звичайним мовленнєвим розвитком (ЗМР) вказує на середні показники рівня сформованості слухової уваги, оскільки лише 37% правильно відреагували на всі запропоновані слова, а 63% наблизилися до середніх нормативних показників, оскільки упізнали п'ять-сім слів. Це є свідченням того, що формування довірливості уваги закінчується до кінця дошкільного дитинства, а у дітей п'ятого року життя із звичайним рівнем розвитку перебуває на етапі становлення.

Отже, вивчення результатів діагностики уваги дітей із ЗМР та із ЗНМ дає можливість констатувати, що за рядом кількісних та якісних показників стан сформованості зорової уваги відповідає віковій нормі в КГ та наближений до неї в ЕГ. Дослідження показало, що характерними особливостями уваги дітей із ЗНМ є порушення функціональності процесів довільної зорової уваги, недостатня концентрація на суттєвих ознаках.

Виявлений рівень слухової уваги свідчить про достатній (в КГ) та низький (в ЕГ) рівень її концентрації. Домінантними є порушення довільної слухової уваги: діти не прислухаються до окремих звуків, швидко втомлюються, відволікаються на сторонні подразники, втрачають інтерес до завдання. Показовим є сам характер відволікань в обох групах. Якщо діти із ЗМР в основному відволікаються на педагога (поглядом шукають реакцію дорослого на правильність чи неправильність виконання завдання), то дошкільники із ЗНМ зацікавлені діями за вікном, під столом, виконують рухи, не пов'язані із виконанням завдання.

Аналіз основних показників уваги (обсяг, стійкість і розподіл, вибірковість, переключення) засвідчив, що найбільше у дітей п'ятого року життя із ЗНМ страждає стійкість уваги: вони в більшості випадків не можуть виконати завдання до кінця, не зібрані при його виконанні. Фіксувалися випадки зниження вибірковості уваги, нездатності зосередитися на запропонованому об'єкті. Особливо це було помітно в ситуаціях, коли діти діяли самостійно або в незвичних умовах (зміна розміщення столу, звучання приглушеної музики). Низькою була також концентрація уваги - при виконанні завдань діти часто і легко відволікалися, метушилися, не відразу включалися в роботу, завчасно переключалися з одного виду роботи на інший.

Порушеними виявилися також всі види контролю за діяльністю (попередній, поточний, підсумковий). Особливо часто несформованими було відмічено попередній контроль, пов'язаний з аналізом умов завдання, і поточний. Діти п'ятого року життя із ЗНМ часто не помічали і не виправляли помилок, які виникали в ході виконання завдання; не аналізували умов виконання ігрової вправи, не шукали шляхів вирішення поставлених завдань.

Таблиця 1.2

Результати дослідження уваги (у %)

Категорії дітей	Зорова увага			Слухова увага		
	Високий рівень	Достатній рівень	Низький рівень	Високий рівень	Достатній рівень	Низький рівень
Діти із ЗМР (КГ)	69	31	0	67	33	0
Діти із ЗНМ (ЕГ)	25	73	2	8	59	33

Висновок з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, дослідження рівня сформованості пізнавальних процесів, які є складовими комунікативного компонента мовленнєвої діяльності дітей п'ятого року життя із загальним недорозвитком мовлення, дає можливість констатувати, що виявлено якісно відмінні особливості розвитку окремих пізнавальних процесів та їх структурних складових. Зазначені порушення лежать в основі деформованих комунікативних інтеракцій дітей зазначеної категорії, вказують безпосередньо на несформованість комунікативного компонента мовленнєвої діяльності.

Джерела та література

1. Андрусишина Л. Є. Особливості інтелектуального розвитку дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення: дис. канд. психол. наук: 19.00.08 – спеціальна психологія / Л. Є. Андрусишина. – К., 2012. – 283 с.
2. Гаркуша Ю. Ф. Опыт развития произвольного внимания у детей с моторной алалией / Ю. Ф. Гаркуша // Дефектология. – 1983. – № 4. – С. 16-22.
3. Соботович Е. Ф. Психолингвистическая структура речевой деятельности и механизмы ее формирования / Е. Ф. Соботович. – К.: ИЗМН, 1997. – 44 с.

References

1. Andrusy`shy`na L. Ye. Osobly`vosti intelektual`nogo rozvy`tku ditej starshogo doshkil`nogo viku iz zagal`ny`m nedorozvy`tkom movlennya: dy`s. kand. psy`xol. nauk: 19.00.08 – special`na psy`xologiya / L. Ye. Andrusy`shy`na. – K., 2012. – 283 s.
2. Garkusha Yu. F. Opyt razvy`ty`ya proy`zvol`nogo vny`manu`ya u detej s motornoj alaly`ej / Yu.F. Garkusha // Defektology`ya. – 1983. – # 4. – S. 16-22.
3. Sobotovy`ch E. F. Psy`xoly`ngvy`sty`cheskaya struktura rechevoj deyatel`nosty` y` mexany`zmy ee formu`rovany`ya / E. F. Sobotovy`ch. – K. : IZMN, 1997. – 44 s.

Брушневская Ирина. Исследование сформированности познавательных процессов у детей пятого года жизни с ОНР. В статье автор представляет результаты экспериментального исследования сформированности познавательных процессов, а именно восприятия и внимания, у детей пятого года жизни с общим недоразвитием речи (ОНР). Анализирует и характеризует выявленные механизмы нарушений, акцентирует внимание на их взаимообусловленности. Обращает внимание на то, что нарушение алгоритма целостного зрительного восприятия детей, ограниченность слухового внимания и слухового контроля, являющиеся причинами нарушения слухового восприятия, выступают одной из причин недостаточной сформированности речевой деятельности у детей пятого года жизни с ОНР. Констатирует, что характерными особенностями внимания детей являются нарушения функциональности процессов произвольного зрительного внимания, недостаточная концентрация на существенных признаках, нарушения произвольного слухового внимания. На основе полученных результатов будет разработано содержание методики формирования коммуникативного компонента у детей пятого года жизни с ОНР. У ребенка процессы восприятия разных модальностей (слуховые, зрительные, тактильные, кинестетические, обонятельные, вкусовые) тесно связаны с мышлением, пониманием сущности предмета, и характеризуются выборочностью, которая позволяет выделить один предмет, невзирая на одномоментное влияние других раздражителей. Обследование восприятия проводилось в зрительной и слуховой модальностях. Это предопределенно их приоритетностью для формирования звуковых дифференцировок, которые лежат в основе речевой деятельности, овладении устной речью на наиболее ранних этапах развития ребенка. Именно звук, как объект слухового восприятия, имеет в своей основе четкую коммуникативную направленность.

Ключевые слова: речевая деятельность, дошкольники, восприятие, внимание, общее недоразвитие речи, обычное речевое развитие, исследование.

Brushnevska Irina. The research in the development of cognitive processes of five years old children with GSI. The author of this article presents the results of the experimental research in cognitive processes development, namely perception and awareness of five years old children with GSI (General Speech Impairment). She analyzes and characterizes the violation mechanisms and indicates their interdependence. The author notes that the auditory attention limitation and the auditory control limitation can cause the hearing impairment and can be one of the reasons of insufficient speech development of five years old children with GSI. The study the main components of the children's speech activity are of a great importance at the present stage of the special pre-school pedagogy development. Scientists use the latest scientific data about the psycholinguistic structure of speech activity, its psychological mechanisms. The child's perception processes of different modalities (auditory, visual, tactile, kinesthetic, olfactory, gustatory) are closely connected with thinking, understanding the essence of the object and are characterized by selectivity, which allows to select one item despite the short-term influence of other irritants. We examined the perception in the visual and auditory modalities, due to their priority for

sound diferencian formation underlying in speech activity and the spoken language formation at the earliest stages of child's development. Sound as an object of auditory perception is based on a clear communication focus.

Key words: speech activity, preschoolers, perception, attention, General Speech Impairment, normal speech development, research.
